Publicatieblad
van de Europese Unie

NL
C-serie

C/2025/2004

30.4.2025

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité

Evaluatie van de rapporten van Letta en Draghi over de werking en het concurrentievermogen van de eengemaakte markt van de EU

(initiatiefadvies)

(C/2025/2004)

Rapporteur: **Matteo Carlo BORSANI**

Rapporteur: **Giuseppe GUERINI**

Rapporteur: **Stefano PALMIERI**

Adviseurs	Eleonora TRENTO (voor rapporteur Matteo Carlo BORSANI) Samuel CORNELLA (voor rapporteur Giuseppe GUERINI) Marco CILENTO (voor rapporteur Stefano PALMIERI)
Besluit van de voltallige vergadering	11.7.2024
Rechtsgrond	Artikel 52, lid 2, van het reglement van orde
Bevoegde afdeling	Interne Markt, Productie en Consumptie
Goedkeuring door de afdeling	12.2.2025
Goedkeuring door de voltallige vergadering	26.2.2025
Zitting nr.	594
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	222/2/6

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) stemt in met de oproep in de rapporten van Draghi en Letta om dringend op te treden teneinde het concurrentievermogen van de Europese economie te vergroten, waarbij we moeten afstappen van de illusie dat alleen uitstel de consensus in stand kan houden.

1.2. Het is dus van cruciaal belang te blijven werken aan de voltooiing van de interne markt, deze uit te breiden tot de financiële sector, de sector elektronische communicatie en de energiesector, en de dienstensector te versterken.

1.3. De EU-instellingen en de lidstaten moeten een relevant debat aangaan over de fundamentele regels van de EU en de actualiteit van de Verdragen, gezien de huidige uitdagingen, die snel denken en optreden vergen.

1.4. Het EESC dringt er bij de EU-instellingen op aan vaart te zetten achter de voltooiing van de interne markt en daarbij oog te blijven houden voor ecologische duurzaamheid, economische welvaart en voor sociale en territoriale cohesie, en deze als concurrentiefactoren te erkennen.

1.5. Het EESC onderschrijft de oproep van Draghi en Letta dat het voor de Europese economie, met haar waarden en regels, van cruciaal belang is om het concurrentievermogen te herstellen door middel van grotere internationale relevantie.

1.6. Het EESC wil de EU-instellingen ertoe aanzetten een industriebeleid vast te stellen dat de huidige versnipperde aanpak (met tal van uiteenlopende nationale maatregelen voor industriebeleid die niet altijd gecoördineerd zijn) kan doorbreken. Een gezamenlijke Europese inspanning is in feite de enige geloofwaardige manier om de eengemaakte markt uit te rusten met een dynamisch geheel van fiscale, regelgevende, handels- en douanemaatregelen en financiële prikkels.

1.7. Het EESC herhaalt dat het belangrijk is de administratieve rompslomp en de nalevingskosten voor bedrijven te verminderen aan de hand van betere regelgeving en doeltreffende administratieve vereenvoudiging. Een betere analyse van de gevolgen van regelgeving en een grondiger toetsing van het concurrentievermogen zou zeer nuttig zijn om ondernemerschap en de totstandkoming van hoogwaardige banen, betere arbeidsomstandigheden en duurzame economische groei te ondersteunen.

1.8. Er zou gekozen moeten worden voor regelgeving die de energieprijzen en vooral de prijskloof tussen de lidstaten en tussen Europa en andere economieën terugdringt. In dit verband hoopt het EESC dat meer gebruik wordt gemaakt van contracts for difference (CfD's) en dat de prijs van hernieuwbare energie en van andere vormen van koolstofarme energie wordt losgekoppeld van de prijs van fossiele energie, die grilliger is. Verder zijn meer investeringen in hernieuwbare energie noodzakelijk en wenselijk, alsook in andere vormen van koolstofarme energie.

1.9. Ook het EESC meent dat het mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens (CBAM) zorgvuldig moet worden geëvalueerd en moedigt de EU-wetgevers aan na te gaan hoe de in- en uitvoerregeling kan worden bijgesteld, zodat de EU-industrie op de internationale markten concurrerend kan blijven.

1.10. Het EESC tekent aan dat de in de rapporten van Draghi en Letta voorgestelde maatregelen een enorme reeks investeringen vergen; het verzoekt de Europese instellingen daarom te bezien of er gemeenschappelijke veilige activa kunnen worden uitgegeven, zoals het geval was in reactie op de pandemie.

1.11. Ofschoon de EU altijd op de bres moet blijven staan voor de vrede, conform een niet louter militaire opvatting van veiligheid, merkt het EESC op dat de veranderde geopolitieke omstandigheden nopen tot de uitvoering van een Europees defensiebeleid in combinatie met een sterker gemeenschappelijk buitenlands beleid. Er zullen ook meer investeringen in defensie nodig zijn via nieuwe financieringsinstrumenten om het niveau van technologische ontwikkeling in de sector te verbeteren.

1.12. Het EESC bepleit een hernieuwde bezinning op Europese collectieve goederen, om de belangrijkste prioriteiten voor de toekomst van de EU vast te stellen. De levering van deze goederen houdt verband met economische, institutionele en politieke factoren, zodat een garantie op Europees niveau een meerwaarde zou opleveren ten aanzien van de vele nationale benaderingen.

2. **Inleiding en achtergrondinformatie**

2.1. Het EESC waardeert de rapporten van Draghi en Letta vanwege het brede scala aan behandelde kwesties en de moed om ambitieuze voorstellen te doen. Uitgaande van een algemene analyse gaan beide documenten daarna over tot een gedetailleerde bespreking van de uit te voeren voorstellen ter versterking van de eengemaakte markt en het concurrentievermogen van de EU. In onderhavig advies wil het EESC de meest dringende kwesties analyseren die in de twee rapporten aan de orde komen.

2.2. In het eerste deel van het advies gaat het om de meest dringende investeringen op diverse gebieden, terwijl in het tweede deel de Europese besluitvormers worden aangespoord om een concept van concurrentievermogen vast te stellen dat rekening houdt met de sociale dimensie ervan en de economische, sociale en territoriale samenhang omvat. Daartoe benadrukt het EESC dat het belangrijk is investeringen in sociale infrastructuur te ondersteunen. Voorts herinnert het aan de conclusies van de top van Hertoginnedal, waarin de Europese inzet voor de sociale dialoog en het belang daarvan voor de uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten en de Verklaring van La Hulpe opnieuw werden bevestigd.

2.3. De EU staat voor een fundamentele strategische keuze: actief vorm geven aan de mondiale economische transformatie door haar concurrentievermogen aanzienlijk te vergroten, of de verworvenheden uit het verleden behouden. Tegelijkertijd dienen eerdere toezeggingen van de EU wat betreft duurzaamheid en klimaat te worden nageleefd.

2.4. Overeenkomstig de inhoud van de rapporten van Letta en Draghi dringt het EESC er dan ook op aan dat er dringend actie wordt ondernomen en roept het de medewetgevers op om de koe bij de horens te vatten.

3. **De eengemaakte markt en de toekomst ervan**

3.1. Terecht stellen de rapporten van Letta en Draghi dat de eengemaakte markt een van de belangrijkste technische en politieke resultaten van het Europese integratieproces is. De oorspronkelijke eengemaakte markt moet echter worden aangepast aan de geopolitieke situatie die inmiddels is ontstaan en aan de demografische trends in de EU, waarbij de beroepsbevolking tot 2040 jaarlijks met 2 miljoen werknemers zal krimpen. Gezien de centrale rol van de correcte handhaving van de regels voor de eengemaakte markt zou het EESC graag zien dat het rechtstreeks betrokken wordt bij de taskforce voor de handhaving van de eengemaakte markt.

3.2. Het is ook van essentieel belang te blijven werken aan de verdere voltooiing van de eengemaakte markt, door deze uit te breiden tot de financiële sector, de sector elektronische communicatie en de energiesector, en door de dienstensector, die nu nog steeds te kampen heeft met tal van belemmeringen voor integratie, te versterken.

3.3. Een sterkere en verder geïntegreerde eengemaakte markt zal economische en sociale voordelen opleveren. De in beide rapporten gedane voorstellen om de eengemaakte markt en de Europese gemeenschappelijke munt te versterken, moeten volgens het EESC dan ook gepaard gaan met begrotings-, sociaal en milieubeleid dat ervoor zorgt dat de voordelen aan alle burgers en werknemers in de EU ten goede komen.

3.4. Zowel in het rapport-Draghi als, meer impliciet, in het rapport-Letta wordt een hernieuwd partnerschap tussen de EU-lidstaten geschetst. Dit vraagt om een debat over de fundamentele regels van de EU en de relevantie van de huidige Verdragen in het licht van de ambitieuze maatregelen die in beide rapporten worden voorgesteld, waaruit ook enkele suggesties in de opdrachtbrieven aan de nieuwe commissarissen zijn overgenomen.

3.5. Volgens het EESC echter kan de praktische uitvoering van de twee rapporten (van Draghi en Letta) een uitdaging vormen voor het nieuwe Europese kader voor economische governance (het hervormde stabiliteits- en groeipact), aangezien dit kader leidt tot budgettaire restricties die tot nu toe te beperkt konden zijn geweest, zoals het Europees Begrotingscomité heeft opgemerkt ([1]).

3.6. Het EESC steunt de oproep van Letta tot een eengemaakte markt die de ecologische duurzaamheid en economische welvaart bevordert, alsook de oproep van Draghi om de Europese ambities op het gebied van duurzaamheid tot onderdeel van het concurrentievermogen te maken ([2]). Het EESC steunt al jarenlang de transitie van een lineaire naar een circulaire economie, alsook de rol van het maatschappelijk middenveld in dit verband ([3]).

4. **Mondiaal leiderschap van de EU**

4.1. Het EESC is het ermee eens dat de EU op economisch gebied nu niet alleen wordt geconfronteerd met de VS, maar ook met opkomende economieën als China en India, binnen een internationale context die complexer is dan toen een begin werd gemaakt met de eengemaakte markt. In dit verband worden in het rapport-Draghi drie belangrijke actiegebieden beschreven: i) de noodzaak om concurrerend te zijn in de wereldwijde "wedloop", door de innovatiekloof te dichten; ii) het verminderen van de strategische afhankelijkheid van toeleveringsketens van buiten de EU; iii) het vermogen van de EU om daadwerkelijk eensgezind op te treden.

4.2. Daarom wijst het EESC op het belang van een ambitieuze EU-handelsagenda en samenwerking van de EU met mondiale partners.

4.3. Het EESC staat achter de oproep van Draghi en Letta dat het van cruciaal belang is dat de Europese economie, met haar waarden en regels, weer concurrerend wordt door grotere internationale relevantie, ondanks de snelle en voortdurende ontwikkeling van grote handelsblokken buiten Europa en de zorgwekkende toename van geopolitieke spanningen.

4.4. De Europese Unie moet een voortrekkersrol blijven spelen op het gebied van klimaatverandering, vervuiling en biodiversiteitsverlies.

4.5. In dit licht meent het EESC dat de EU een pleitbezorger van vrede en democratie ([4]) moet blijven, door bij te dragen aan de zoektocht naar nieuwe mondiale evenwichten en te blijven streven naar zowel een sterkere rol voor de euro in de wereldeconomie als een groter vermogen om in het buitenlands beleid met één stem te spreken. Het EESC dringt erop aan te bezien of op dit gebied met meerderheid van stemmen kan worden besloten.

4.6. Het EESC waarschuwt voor de risico's van versnippering van de mondiale governance en voor een mogelijke stijging van de handelstarieven. De problemen bij het opbouwen van vruchtbare internationale relaties dreigen een wedloop naar het behalen van concurrentievoordeel te voeden die spanningen en conflicten kan aanwakkeren en de vrede, democratische waarden en het bereiken van sociale en milieudoelstellingen op losse schroeven kan zetten. Voorts meent het EESC dat het bereiken van stabiele en duurzame vrede in de wereld ook afhangt van de verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden van de inwoners, in overeenstemming met de duurzaamheidsdoelen die in de Agenda 2030 van de VN zijn neergelegd.

([1]) Europees Begrotingscomité, 2024, *Annual Report 2024*.
([2]) PB C, C/2024/6877, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6877/oj.
([3]) De Europese Commissie en het Europees Economisch en Sociaal Comité hebben samen het Europees stakeholdersplatform voor de circulaire economie opgericht.
([4]) Verankerd in de Verdragen en in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

5. **Industriebeleid van de EU**

5.1. Het EESC waardeert het dat in het rapport-Draghi een sterk verband wordt gelegd tussen het concurrentievermogen van de industrie en de duurzaamheid van het Europees sociaal model, het echte bindmiddel van het integratieproces en de fundamentele waarde van de EU.

5.2. Het EESC deelt het pleidooi van Draghi voor een industriebeleid dat de huidige versnipperde aanpak (met tal van uiteenlopende nationale maatregelen voor industriebeleid die niet altijd gecoördineerd zijn) kan doorbreken. Een gezamenlijke Europese inspanning is in feite de enige geloofwaardige manier om de eengemaakte markt uit te rusten met een dynamisch geheel van fiscale, regelgevende, handels- en douanemaatregelen en financiële prikkels, dat het meest recente industriebeleid van de VS en China kenmerkt. Dit moet gebeuren door het stroomlijnen van kwalitatief beter gerichte wetgevingsinitiatieven om de gevolgen voor Europese bedrijven en het scheppen van hoogwaardige banen te beoordelen.

5.3. Aan de huidige beperkte Europese investeringen in onderzoek, ontwikkeling en innovatie, evenals de achterblijvende toepassing van geavanceerde technologieën, kan op zijn minst deels tegemoet worden gekomen door meer en beter doordachte overheidsinvesteringen (de doelstellingen van Horizon Europa zijn volgens Draghi te gefragmenteerd). Het EESC stemt daarom in met de oproep in het rapport om investeringen te concentreren in sectoren met een hoog groeipotentieel en om: i) maatregelen te focussen en te coördineren; ii) een doeltreffende industriestrategie te definiëren op basis van onderzoek en ontwikkeling en technologische innovatie; iii) industriële partnerschappen te ondersteunen door centrale instrumenten te versterken, zoals grote projecten van gemeenschappelijk Europees belang (IPCEI).

5.4. Op het gebied van fusies steunt het EESC de algemene aanpak in het rapport-Draghi, waarin een evenwicht tussen het mededingings- en het industriebeleid wordt voorgesteld, onder andere door een passend gewicht toe te kennen aan strategische factoren zoals innovatie en toekomstige of potentiële concurrentie, ook op internationaal niveau. Om deze aanpak te vergemakkelijken, hoeft volgens het EESC, conform het rapport-Draghi, de Europese concentratieverordening niet te worden gewijzigd, maar moeten de richtsnoeren van de Commissie worden bijgewerkt. In dit verband dringt het EESC erop aan dat de mogelijkheden voor fusies op voor de veiligheid van de EU-burgers strategische gebieden (informatie- en communicatietechnologieën, technologieën voor tweeërlei gebruik) op een goudschaaltje worden gewogen.

5.5. Wat artikel 101 VWEU betreft, erkent het EESC het belang van duidelijke richtsnoeren en modellen voor horizontale samenwerkingsovereenkomsten tussen EU-bedrijven, zoals voorgesteld in het rapport-Draghi, om investeringen in O&O, de transitie naar duurzaamheid en andere strategische initiatieven te vergemakkelijken.

6. **Europese regelgeving**

6.1. Net als in diverse eerdere adviezen wijst het EESC eens te meer op het belang van geringere bureaucratische lasten en nalevingskosten voor alle bedrijven, voortvloeiend uit Europese en nationale regelgeving, teneinde hun productiviteit en concurrentievermogen te vergroten door middel van betere regelgeving en doeltreffende administratieve vereenvoudiging.

6.2. Het EESC zou graag het volgende zien: uitvoering van het voorstel van de Commissie om de rapportagelast voor bedrijven met 25 % te verminderen, uitbreiding van het toepassingsgebied van de maatregel tot bureaucratie in brede zin en vaststelling van een streefcijfer van ten minste 50 % voor kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's), zonder afbreuk te doen aan de toezegging van de particuliere sector om zijn economische activiteiten af te stemmen op gemeenschappelijke doelstellingen op het gebied van milieu, maatschappij en concurrentievermogen.

6.3. Positief is dan ook de verwijzing in dit verband in het rapport-Draghi, waarin wordt benadrukt dat de bureaucratische last bijzonder nadelig is voor kmo's. De effectbeoordeling van toekomstige maatregelen moet worden uitgebreid, onder meer met voorafgaande simulaties die worden ondersteund door econometrisch en kwantitatief bewijsmateriaal. Het EESC is er ook voorstander van dat toekomstige EU-wetgeving wordt voorafgegaan door een concurrentievermogenstoets. Deze toetsen moeten ook worden uitgevoerd voor ingrijpende wijzigingen en aanpassingen die tijdens de wetgevingsprocedure worden aangebracht, teneinde ondernemerschap en het scheppen van kwaliteitsbanen, betere arbeidsomstandigheden, duurzame economische groei en sociale cohesie te ondersteunen.

6.4. Het EESC stelt voor om met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel goede wetgevingstechnieken te ontwikkelen die de rol van de sociale dialoog en de inbreng van de sociale partners en het maatschappelijk middenveld versterken. Voorts mag de Europese wetgeving voor nationale regeringen geen reden zijn om de bescherming van werknemers te ontmantelen; zij dient juist de waardigheid van werk te vergroten door middel van rechten en bescherming, en de convergentie en verbetering van de leef- en werkomstandigheden van Europese burgers te bevorderen, ook gezien de snelle ontwikkeling van het gebruik van nieuwe technologieën.

7. **Een banken- en kapitaalmarktenunie**

7.1. Gewezen zij op het strategische belang van de kapitaalmarktenunie (in 2015 van start gegaan). Het EESC benadrukt opnieuw de noodzaak om de bankenunie te voltooien en er tegelijkertijd voor te zorgen dat kleine spaarders worden beschermd en dat aan de doelstellingen van pensioensparen niet wordt geraakt ([5]).

7.2. Er moet ook worden gewerkt aan een omvattender Europese durfkapitaalmarkt. De omvang van de huidige markt (5 % wereldwijd) valt in het niet bij die van de VS (50 % wereldwijd) of China (40 % wereldwijd). Daarom ondervinden Europese innovatoren objectieve moeilijkheden in de opstart- en opschalingsfase wanneer ze hun projecten naar landen buiten de EU exporteren.

8. **Een energie-unie**

8.1. Het is wenselijk dat de regelgeving gericht is op verlaging van de energieprijzen, die momenteel in Europa hoger liggen dan in andere economieën en een concurrentienadeel vormen. De redenen voor deze ongunstige situatie zijn niet alleen het bekende gebrek aan natuurlijke hulpbronnen in de EU, maar ook: (i) het trage tempo van bepaalde strategische investeringen in schone energie; (ii) suboptimale belastingregels; (iii) de werking van de derivatenmarkt, die volatiliteit in de hand kan werken (Draghi). Bovendien is, zoals Letta opmerkt, het ontbreken van een volledige integratie van de energiemarkten, die de mogelijkheid zou bieden om de toegangskosten te verlagen en investeringen te bevorderen, een extra nadelige factor.

8.2. In beide rapporten wordt daarom voorgesteld meer gewicht toe te kennen aan de voordelen van hernieuwbare energie en andere vormen van fossielvrije energie, met name door middel van contracten ter verrekening van verschillen en door ontkoppeling van de prijs van hernieuwbare energie van die van fossiele energie, die zoals bekend onstabieler is.

8.3. Het EESC roept de Europese Commissie op investeringen in hernieuwbare energie te ondersteunen en de mogelijkheid te evalueren om andere vormen van fossielvrije energie te bevorderen, en concrete stappen te nemen die ertoe leiden dat het aandeel van de ETS-inkomsten dat aan de lidstaten wordt toegewezen (momenteel ongeveer 75 %) wordt geïnvesteerd in decarbonisatieprojecten. Daarbij valt te denken aan de ontwikkeling van oplossingen voor koolstofafvang, -gebruik en -opslag (CCUS) en de vroege productie en uitrol van waterstof.

8.4. Beide rapporten benadrukken het belang van het CBAM om de Europese industrie te beschermen tegen koolstoflekkage en milieudumping, maar vestigen ook de aandacht op enkele problemen. Het rapport-Letta onderstreept de noodzaak om bij de herziening van het toepassingsgebied een zorgvuldige beoordeling te maken van het risico van verlies van concurrentievermogen voor de Europese industrie. Het rapport-Draghi plaatst echter vraagtekens bij het succes van het CBAM en wijst op de buitensporige complexiteit van de maatregel, die enorme administratieve lasten voor bedrijven met zich meebrengt en het risico van gefragmenteerde uitvoering door de lidstaten.

8.5. Het EESC onderschrijft het voorstel in het rapport-Letta om in samenwerking tussen de Commissie en de Europese Investeringsbank (EIB) een systeem van Europese groene garanties (EGG) op te zetten om publieke en particuliere middelen te mobiliseren voor duurzaamheidsdoelstellingen. De huidige sterke positie van Europese bedrijven in de sector schone technologie moet worden beschermd tegen de agressieve groei van China in deze sector.

([5]) PB C 155 van 30.4.2021, blz. 20.

9. **Een kennisunie**

9.1. Het EESC waardeert het voorstel in het rapport-Letta om aan de vier traditionele vrijheden van verkeer op de Europese interne markt een vijfde vrijheid toe te voegen, gericht op kennis, onderzoek en innovatie.

9.2. Het EESC staat achter de maatregelen in het rapport-Draghi op het gebied van de ontwikkeling van vaardigheden om de toekomstige uitdagingen van de EU aan te pakken. Dergelijke maatregelen beogen de innovatiekloof te dichten en de overgang van uitvinding naar commercialisering van producten en diensten te verbeteren. Tot deze waardevolle voorstellen behoren: i) steun voor bij- en omscholing, met name in de technologische en de digitale sector; ii) verbetering van de mobiliteit van vaardigheden; iii) vlottere toegang tot financiering; iv) de oprichting van publiek-private partnerschappen om relevante vaardigheidsnormen en opleidingsprogramma's vast te stellen.

9.3. Het EESC tekent echter aan dat het rapport-Draghi onvoldoende oog heeft voor de sociale dialoog, ter activering van investeringen en collectieve onderhandelingen bij de bijbehorende transities en het belang van een leven lang leren voor werknemers.

10. **De rol van artificiële intelligentie**

10.1. Herinnerd zij aan de rol en het belang van artificiële intelligentie (AI), zowel voor de ambitie om een vijfde vrijheid van verkeer te formuleren op basis van kennis, innovatie en onderzoek, als voor de bredere noodzaak om de toekomstige productiviteit van de Europese economie te verhogen door middel van een "verticale integratie" van AI in industriële processen.

10.2. De ontwikkeling van AI moet plaatsvinden overeenkomstig de Europese verklaring van digitale rechten en de beginselen voor het digitale decennium, volgens een ontwikkelingsmodel dat rekening houdt met de pluriformiteit van informatie, de ontwikkeling van kmo's en het scheppen van nieuwe banen.

10.3. Gezien het alomtegenwoordige potentieel van AI-systemen en nieuwe, opkomende technologieën is een aanpak geboden die negatieve resultaten voor werknemers als gevolg van het gebruik van deze technologieën voorkomt. Wetgevende initiatieven moeten de lacunes in de bescherming van de rechten van werknemers op de werkplek aanpakken en ervoor zorgen dat de mens de baas blijft in alle wisselwerkingen tussen mens en machine.

11. **De rol van investeringen**

11.1. Het EESC merkt op dat de diverse in de rapporten van Draghi en Letta voorgestelde maatregelen niet kunnen worden uitgevoerd zonder massale investeringen, zoals blijkt uit de vergelijking die in het rapport-Draghi getrokken wordt tussen de investeringen die vandaag in Europa nodig zijn en het Marshallplan na WOII.

11.2. Het zou daarom goed zijn als de Europese instellingen nadenken over de mogelijkheid om gemeenschappelijke veilige activa uit te geven (net als tijdens de pandemie) door middel van een nieuwe aanpak die niet langer gekoppeld is aan een specifieke noodsituatie, maar gericht is op langetermijndoelstellingen en de productie van Europese collectieve goederen. In dit verband valt er volgens het EESC te denken aan de eventuele oprichting van een gemeenschappelijk Europees investeringsfonds, te financieren met verschillende instrumenten. Hiertoe behoort de gemeenschappelijke uitgifte van Europees schuldpapier (joint EU debt issuance ([6])), waarbij de nadruk ligt op projecten van gemeenschappelijk Europees belang en met governance die de sociale dialoog waarborgt.

11.3. De investeringsuitgaven zijn de afgelopen twee decennia gedaald; dit heeft in veel EU-landen geleid tot een beperkter overheidskapitaal. Deze daling van het overheidskapitaal brengt niet alleen veiligheidsproblemen met zich mee, maar brengt ook de kwaliteit en de verlening van openbare diensten in gevaar. Dat kan ertoe leiden dat de economische groei en dus ook mogelijke particuliere investeringen worden benadeeld.

11.4. De staatssteunregels zouden in de zin van het rapport-Letta kunnen worden gewijzigd om ze geschikt te maken voor het bereiken van beleidsdoelstellingen zoals de groene en de digitale transitie, of om de re-integratie van kansarme personen op de arbeidsmarkt of de toegang tot krediet voor bedrijven te vergemakkelijken. Tegelijkertijd moet snel een EU-fonds worden opgericht voor strategische investeringen van Europees belang die het concurrentievermogen van de EU kunnen helpen vormgeven en de groene en de digitale transitie kunnen stimuleren.

([6]) PB C, C/2024/3385, 31.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3385/oj.

11.5. Het is weliswaar nodig om de concurrentiekloof met de VS en China te verkleinen, maar evenzeer moet worden vastgesteld dat het Europese model wereldwijd uitmunt wat betreft welzijn, solidariteit, sociale integratie, duurzaamheid en de aanpak van ongelijkheden. Om steeds concurrerender en productiever te worden, moet de EU dit erfgoed van solidariteit en gelijkheid in stand houden en innoveren door de rol van de sociale economie te versterken.

11.6. Tegelijkertijd mag echter niet over het hoofd worden gezien dat, mocht Europa er niet in slagen productiever te worden, we gedwongen zullen worden om te kiezen tussen technologisch leiderschap, klimaatleiderschap en onafhankelijkheid op het wereldtoneel. Daardoor zal het moeilijk worden ons geavanceerde sociale model te financieren. De kosten van de transitie moeten gezamenlijk worden gedragen. Daarom heeft het EESC voorgesteld dat er een beleidskader voor een rechtvaardige transitie moet komen ([7]) ([8]).

12. **Een defensie-unie**

12.1. Onder verwijzing naar artikel 3 VEU, volgens hetwelk de Unie "als doel [heeft] de vrede, haar waarden en het welzijn van haar volkeren te bevorderen", meent het EESC dat de EU te allen tijde zelf diplomatieke actie moet ondernemen om een vreedzame oplossing te vinden voor eventuele lopende conflicten.

12.2. Het EESC merkt op dat de invasie van Oekraïne de uitvoering vergt van een Europees defensiebeleid dat niet los kan worden gezien van een gemeenschappelijk buitenlands beleid. Derhalve moeten de investeringen worden verhoogd, ook door middel van nieuwe financieringsinstrumenten die het niveau van technologische ontwikkeling in de militaire sector kunnen verbeteren, met name om de oostgrenzen van de EU te beschermen.

12.3. Het EESC staat dan ook achter het pleidooi in beide rapporten voor: i) meer bundeling en coördinatie van de vraag op Europees niveau om schaalvoordelen te vergroten, onder meer door gezamenlijke aanbestedingen; ii) een onmiddellijke uitvoering van de strategie voor de Europese defensie-industrie (EDIS), en in het geval van Draghi, met inbegrip van een snelle vaststelling van het programma voor de Europese defensie-industrie (EDIP). In het rapport-Letta wordt ook gewezen op de noodzaak van een alomvattende aanpak van de defensie-uitgaven, waarbij rekening wordt gehouden met marktgerichte stimulansen, zowel op Europees als op nationaal niveau.

13. **Een unie die Europese collectieve goederen kan leveren**

13.1. Op basis van deze twee rapporten moet worden nagedacht over Europese collectieve goederen, om de belangrijkste prioriteiten voor de toekomst van de EU vast te stellen. De levering van deze goederen houdt verband met economische, institutionele en politieke factoren, waarbij een actieve rol van de Europese instellingen een meerwaarde zou opleveren in de vorm van schaalvoordelen en positieve externe effecten, als aanvulling op de vele nationale benaderingen.

13.2. Het EESC is dan ook van mening dat passende investeringen in defensie nodig zijn, en dat daarnaast ook investeringen moeten worden bevorderd in zaken als: i) de levering van grensoverschrijdende digitale en energie-infrastructuur; ii) de ontwikkeling van platforms voor de verwerving en uitwisseling van vaardigheden; iii) programma's voor gezamenlijke aanbestedingen voor kritieke grondstoffen; iv) het gezamenlijk leveren van vaccins en gezondheidshulpmiddelen; v) de invoering van programma's voor permanente educatie en bijscholing; vi) de uitvoering van gezondheidszorgdiensten; vii) de bevordering van sociale huisvesting.

13.3. Gezien deze overwegingen moet het volgende meerjarig financieel kader (MFK) 2028-2034 worden afgestemd op de beleidsprioriteiten die in beide rapporten naar voren zijn gebracht en op de daarmee verband houdende investeringen in Europese collectieve goederen, die in de vorige paragraaf worden genoemd. Daarom hoopt het EESC dat de kwantitatieve middelen van het volgende MFK de EU in staat zullen stellen haar strategische prioriteiten op het gebied van milieu, technologische innovatie, open strategische autonomie en sociale vooruitgang gestalte te geven en mondiale uitdagingen adequaat tegemoet te treden.

13.4. Helaas is het platform voor strategische technologieën voor Europa (STEP, Strategic Technologies for Europe Platform), dat bij de tussentijdse evaluatie van het MFK 2021-2027 is ingevoerd, veel te klein in vergelijking met soortgelijke initiatieven in andere landen.-

([7]) PB C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([8]) PB C, C/2025/772, 11.2.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/772/oj.

13.5. Verder meent het EESC dat, gezien de positieve gevolgen tijdens de COVID-19-crisis, moet worden bezien of een nieuw SURE ([9]) zo kan worden opgezet dat het bij- en omscholing en een duurzame en rechtvaardige dubbele transitie kan begeleiden en het hoofd kan bieden aan eventuele schokken ([10]) ([11]).

13.6. Het EESC hoopt dat het volgende financiële kader een strategisch investeringsinstrument voor het Europese concurrentievermogen omvat. Dit moet gepaard gaan met aandacht voor sociale cohesie, waarbij investeringen, met name op het gebied van technologisch concurrentievermogen en industriële transformatie, samengaan met het vooruitzicht op en de logica van herverdeling.

13.7. Het in het rapport-Draghi gewenste "nieuwe coördinatiekader voor het concurrentievermogen" stelt voor alle relevante economische beleidsmaatregelen te koppelen aan de door de Europese Raad overeengekomen strategische prioriteiten. Dit kader moet worden gecoördineerd met de begrotingsdiscipline en het nieuwe kader voor sociale convergentie, aan de hand van de procedures van het Europees Semester.

13.8. Het Europees Semester kan een sleutelrol vervullen bij het bevorderen van concurrentievermogen, productiviteit, duurzaamheid en sociale rechtvaardigheid, mits deze factoren in het nieuwe kader een gelijke status krijgen. De ontwikkeling van het nieuwe instrument voor de coördinatie van het concurrentievermogen heeft, samen met de uitvoering van het Europees Fonds voor het concurrentievermogen, tot doel de economische groei te ondersteunen door de doelstellingen en prioriteiten van de EU en de lidstaten te coördineren.

13.9. Het EESC wijst ook op het verband tussen het Europees Semester en het nieuwe kader voor sociale convergentie (SCF), dat een nuttig instrument is voor het monitoren, evalueren en uitvoeren van de investeringen van de lidstaten die de doelstellingen van de sociale pijler gestalte moeten geven.

14. **Het belang van sociale en territoriale samenhang**

14.1. Het is van cruciaal belang dat de economische, sociale en territoriale samenhang een centrale rol blijft spelen. De rapporten van Letta en Draghi gaan uit van een nauw verband tussen de interne markt en de economische, sociale en territoriale samenhang (Letta), en tussen het concurrentievermogen van de EU en het Europees sociaal model (Draghi). Toch vertonen zij meer dan eens flinke analytische verschillen en bevatten zij bijgevolg verschillende concrete voorstellen met betrekking tot het centrale thema economische, sociale en territoriale samenhang.

14.2. Het cohesiebeleid speelt een centrale rol in het rapport-Letta, daar het ervoor zorgt dat de voordelen van de interne markt volledig onder alle EU-burgers en -gebieden worden verdeeld (zie de "vrijheid om te blijven op de gekozen woonplaats"). In deze context wordt met name het belang van diensten van algemeen belang (zie artikel 14 VWEU en Protocol nr. 26 VEU) gedefinieerd, als diensten die rechtstreeks dienen ter waarborging van de vrijheid om te blijven op de gekozen woonplaats. Letta ziet met name het Europees Semester als het geschikte beleidskader om ervoor te zorgen dat passende cohesieregels worden toegepast, waarmee een tegenwicht wordt geboden voor het multilaterale begrotings- en macro-economische toezicht in het kader van het stabiliteits- en groeipact.

14.3. Daarom moet het Europees Semester gemeenschappelijke minimumnormen vaststellen en de nog steeds bestaande belemmeringen voor integratie wegnemen in bevolkingsgroepen die het risico lopen op armoede of uitsluiting en in geografische gebieden die het kwetsbaarst zijn voor economische transities. Juist in deze gebieden moet een adequaat cohesieniveau worden gewaarborgd.

14.4. Het EESC tekent aan dat het rapport-Draghi weliswaar het verband tussen concurrentievermogen en het Europees sociaal model benadrukt, maar de strategische rol van het cohesiebeleid binnen het huidige meerjarig financieel kader (2021-2027) in twijfel lijkt te trekken. Zo onderschat het ook de effecten op het concurrentievermogen van de EU van investeringen in sociale, fysieke en immateriële infrastructuur ter ondersteuning van het sociaal, herverdelings- en werkgelegenheidsbeleid.

([9]) Instrument voor tijdelijke steun om het risico op werkloosheid te beperken in een noodtoestand.
([10]) EESC-resolutie over *De koers voor democratische vooruitgang in de EU: een resolutie voor het volgende wetgevingsmandaat*.
([11]) PB C 517 van 22.12.2021, blz. 16.

14.5. Voorts zou er kunnen worden gekeken naar het territoriale aspect van concurrentievermogen, dat in beide rapporten helaas niet aan bod komt, maar wel goed wordt beschreven in de EU-indicator voor het regionale concurrentievermogen 2.0 ([12]). Volgens het EESC moet het concurrentievermogen van de EU immers ook op territoriaal niveau geanalyseerd worden teneinde tal van voorstellen uit de rapporten van Draghi en Letta uit te voeren.

14.6. Het EESC wijst op de risico's van een strategie voor het concurrentievermogen die geen oog heeft voor ongelijkheden. Een dergelijke benadering zou immers de kloof vergroten tussen plattelandsgebieden, eilanden en het binnenland, die ontvolkt dreigen te raken, en stedelijke gebieden, alsook tussen verschillende gebieden van de eengemaakte markt.

14.7. Tot slot is het wenselijk dat de wetgevingsagenda van de Commissie de verschillende visies van beide rapporten over cohesie kan aanpassen. Daartoe moet worden gestreefd naar een afstemming tussen het beleid voor het concurrentievermogen enerzijds en het beleid inzake economische, sociale, territoriale en milieuduurzaamheid anderzijds. Sociale samenhang en solidariteit zijn immers onontbeerlijk voor het concurrentievermogen, aangezien de harmonieuze ontwikkeling van gebieden essentieel is voor de goede werking van de eengemaakte markt en voor de toekomstige groei ervan.

Brussel, 26 februari 2025.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Oliver RÖPKE

([12]) Dijkstra, L., Papadimitriou, E., Cabeza Martinez, B., de Dominicis, L., Kovacic, M., 2023, *EU Regional Competitiveness Index — 2022 Edition, European Commission Working Papers*, WP01/2023.